

Peter Cuijpers

De barmhartige Samaritaan

‘Een mens daalde af van Jeruzalem naar Jericho en viel in handen van rovers, die hem zowel uitkleedden als slagen gaven, en weggingen, terwijl zij hem half dood lieten liggen. Toevallig nu daalde een priester af langs die weg, en toen hij hem zag, ging hij aan de overkant voorbij. En evenzo ging ook een Leviet, toen hij bij die plaats kwam en hem zag, aan de overkant voorbij.

Een Samaritaan echter, die op reis was, kwam bij hem en toen hij hem zag, werd hij met ontferming bewogen. En hij ging naar hem toe, verbond zijn wonden, terwijl hij daar olie en wijn op goot, zette hem op zijn eigen rijdier, bracht hem naar een herberg en verzorgde hem. En de volgende dag haalde hij twee denaren tevoorschijn, gaf ze aan de herbergier en zei: Verzorg hem, en wat u meer ten koste mocht leggen, zal ik u vergoeden wanneer ik terugkom.

Wie van deze drie denkt u, dat de naaste geweest is van hem die in handen van de rovers was gevallen? Hij nu zei: Hij die hem barmhartigheid heeft bewezen. Jezus nu zei tot hem: Ga heen en doet u evenzo’.

Lukas 10:30-37

Wie is mijn naaste?

De gelijkenis van de barmhartige Samaritaan is een van de bekendste verhalen uit de Bijbel. Jezus was in gesprek geraakt met een wetgeleerde, die Hem met zijn vragen wilde verzoeken. Omdat de wetgeleerde zichzelf wilde rechtvaardigen, stelde hij op een gegeven moment de volgende vraag: *‘Wie is mijn naaste?’* Wie is nu eigenlijk de naaste, die ik moet lief hebben als mijzelf? Waar moet ik de grens trekken? Zoals wel vaker, beantwoordt de Heer Jezus deze vraag niet met een dorre

uiteenzetting over naastenliefde, maar geeft Hij een voorbeeld uit het dagelijks leven. Aan het eind van Zijn gelijkenis stelt Hij een tegenvraag: *‘Wie van deze drie denkt u, dat de naaste is geweest van hem die in handen van de rovers was gevallen?’*

De barmhartige Samaritaan, Julius Schnorr von Carolsfeld (1794 - 1872)

Hij keerde hiermee de vraag van de wetgeleerde om. De wetgeleerde wilde graag weten wie zijn naaste was. Meestal legt men het dan zo uit: dat is de man die halfdood langs de kant van de weg lag. In dat geval zou er *actie* van de wetgeleerde gevraagd worden, maar de wetgeleerde krijgt hier geen actieve maar een passieve rol toebedeeld. Hij wordt gedwongen in de huid te kruipen van de man die totaal afhankelijk was van de hulp van een ander. En laat die Ander nu net de Heer Jezus zijn, die zij uitmaakten voor een Samaritaan! De Heer zegt in bedekte termen tegen de wetgeleerde: *‘de mens die in handen is gevallen van de rovers, dat ben jij, wetgeleerde, en de Redder die zich over jou wil ontfermen, ben Ik, de in jouw ogen verachte Samaritaan. Als je dus wilt weten wie jouw naaste is? Hij staat hier voor je!’*

De rol van hulpverlener willen we allemaal wel spelen, dan valt er altijd iets te roemen. Maar in de huid van een hulpeloos slachtoffer kruipen, dat ligt ons niet zo. Jezus deelt ons hier niet de rol van de hulpverlener toe, maar van het slachtoffer. Wij zijn allemaal slachtoffer geworden van de duivel, de mensenmoordenaar vanaf

het begin (Joh. 8:44). Of we nu godsdienstig zijn of niet, dat maakt niets uit. Niet de wet met haar geboden en ceremoniën (de priester), niet de godsdienstige werken (de Leviet), maar alléén de Heer Jezus, 'de Samaritaan', kan ons redden en eeuwig leven schenken. Op de vraag wie de naaste was van de man die in de handen van rovers was gevallen, antwoordde de wetgeleerde: *'hij die hem barmhartigheid heeft bewezen'*. Met een zekere tegenzin moest hij toegeven dat alleen de laatste voorbijganger zich als de naaste van de gewonde man had gedragen. Het woord *Samaritaan* nam hij niet in de mond! Jezus' afscheidswoord: *'Ga heen en doet u evenzo'*, is veelzeggend. In plaats van theoretische vragen op te werpen, moest de wetgeleerde de naastenliefde in de praktijk gaan brengen, en wel naar het voorbeeld van de verachte Samaritaan!

Een allegorie?

Vaak wordt deze gelijkenis gelezen als een allegorie (een verhaal waarvan de details een diepere betekenis hebben). Zeker zijn er allegorische elementen in de gelijkenis te vinden. Dat de Samaritaan hier een beeld is van de Heer Jezus, kan niemand ontkennen. Het gevaar van een allegorische uitleg is dat we soms te ver doorschieten. Een typisch voorbeeld hiervan is de rooms-katholieke uitleg, die uit de middeleeuwen stamt: de gewonde man stelt Adam voor; Jeruzalem, van waaruit hij vertrekt, is de staat van onschuld die Adam verloor. De rovers die hem overvallen, is de duivel die Adam van het eeuwige leven beroofde. De priester en de Leviet stellen de godsdienst van het Oude Testament voor, die voorbijgnging en niet kon helpen. De barmhartige Samaritaan is Christus, Die hem kwam redden. De herberg waar hij naartoe werd gebracht, is de kerk. De twee denaren die voor zijn onderhoud werden gegeven, zijn de sacramenten van de heilige doop en de mis; en de herbergier is de paus.

De allegorische uitleg in evangelische kring is deze: Jeruzalem stelt de kerk of de gemeente voor. Jericho is een beeld van de wereld, die onder de vloek van God ligt (vgl. Joz. 6:26; 1 Joh. 5:19). De man die van Jeruzalem afdaalt, heeft de kerk de rug toegekeerd. Hij is op weg naar Jericho (de wereld), en is zodoende in de handen van rovers (de duivel) gevallen. Daar is iets voor te zeggen, maar hoe staat het dan met de priester en de Leviet, die zich op dezelfde weg bevinden? Hebben die ook de kerk de rug toegekeerd? Jezus wil in deze gelijkenis juist aantonen dat het heil niet in 'Jeruzalem' ligt, maar in Hemzelf. De stad Jeruzalem met haar tempel, priesters en offerdienst was in feite een gepasseerd station (vgl. Matt. 23:37-39; Joh. 4:20-24).

De allegorische toepassingen klinken aardig, maar gaan toch vaak mank. Jeruzalem wordt voorgesteld als de kerk (gemeente); en de man die afdaalde als een buitenkerkelijke, of iemand die van het geloof is afgevalen. En zulke mensen vallen natuurlijk in de handen van rovers (de duivel), enz. Of de Heer het zo heeft bedoeld, is de vraag. Natuurlijk mogen we dit soort toepassingen maken, als we maar laten staan dat de Heer Jezus een heel andere bedoeling had hiermee: namelijk om aan een zeer godsdienstig mens, een wetgeleerde die zichzelf wilde rechtvaardigen, duidelijk te maken dat wij allemaal zonder uitzondering afhankelijk zijn van de barmhartigheid van de 'Samaritaan', Die zich over ons wil ontfermen. De priester en de Leviet daalden 'toevallig' af langs die weg (vs. 31). Zo niet de 'Samaritaan', want de Zoon des mensen is bewust vanuit de hemel neergedaald om het verlorene te zoeken en te behouden (Luk. 19:10). Hebt u zich al door Hem laten vinden, of kruipt u liever in de huid van de priester of de Leviet?

De gemeente een herberg

Als we in deze gelijkenis naar een allegorische betekenis willen zoeken voor de gemeente, moeten we die niet in Jeruzalem zoeken, maar in de *herberg*. De Samaritaan bracht de gewonde man namelijk niet naar Jeruzalem, maar naar een herberg. Zoals eerder opgemerkt is Jeruzalem niet de plaats die model staat voor de gemeente. Jezus was door de Joden verworpen en Hij heeft buiten de poort van Jeruzalem geleden. Wij worden dan ook opgeroepen naar Hem toe te gaan *buiten de legerplaats*, terwijl wij Zijn smaad dragen (Hebr. 13:12-13). Met de legerplaats wordt hier bedoeld op het Joodse godsdienstige systeem, waarvan Jeruzalem het centrum was.

Met het verzorgen van de gewonde man door de Samaritaan had de gelijkenis kunnen eindigen. Maar het verhaal gaat verder: Jezus zegt dat de man door de Samaritaan naar een herberg werd gebracht, om daar verder verzorgd te worden. Omdat de Heer ons daarmee ook iets te zeggen heeft, is het niet te ver gezocht om in de herberg een beeld te zien van de gemeente van God. De gemeente wordt hier niet voorgesteld als de plaats van eredienst, maar als de plaats waar 'gewonden' onderdak vinden en verzorgd worden. Net als de wetgeleerde houden wij ons maar al te graag bezig met theologische vraagstukken: Hoe en waar moeten gelovigen zich vergaderen? Hoe moet de eredienst verlopen? Wat moeten we verstaan onder de doop met de Heilige Geest? Hoe te denken over de genezingsbediening, het spreken in tongen etc.?

We zijn zo druk met het uitdragen en verdedigen van theologische standpunten, dat het ons ontgaat dat er ook nog een andere kant is van het gemeentelven. Hoeveel mensen liggen niet letterlijk langs de kant van de weg? En hoe vaak lopen we er niet met een grote bocht omheen? Als we eerlijk zijn, lijken we in de praktijk meer op de priester en de Leviet dan op de barmhartige Samaritaan. De gewonde man werd door de Samaritaan naar een *herberg* gebracht, dit spreekt van de plaatselijke gemeente. Als een gemeente functioneert zoals ze moet functioneren, is het een plaats waar mensen die wonden hebben opgelopen, onderdak vinden en verzorgd worden.

Iemand vertelde dat hij eens deelnam aan een vergadering. Er waren alleen maar mannen. Zij zaten rond een grote tafel. Op een gegeven moment ging de deur open en kwam er een klein huilend meisje binnen. Het was heel interessant te zien wat er toen gebeurde. Iedereen ging door alsof er niets aan de hand was. Ze schonken totaal geen aandacht aan het huilende meisje; ze hoorden haar niet eens. Iedereen, behalve één persoon. Deze man stond onmiddellijk op, toen het kleine meisje binnenkwam. Hij liep naar haar toe en nam haar in zijn armen. Waarom? Het was zijn dochttertje, dat huilend binnenkwam. Steeds vaker komen er mensen in de gemeente, die wonden hebben opgelopen. Maar wij gaan door alsof er niets aan de hand is, er is niemand die zich om hen bekommert. Een schrijnend voorbeeld hiervan is Elroy, die teleurgesteld is in de kerk en het goedvindt om christenen hypocriet te noemen: 'Toen ik 18 was, kwam ik tot geloof. In sommige kerken was ik niet eens welkom; ik werd bijna met de nek aangekeken, en als ik dan emotioneel werd, vroegen ze of ik wat stiller wilde doen of naar buiten wilde gaan.'¹

Dit soort verhalen moet men altijd van twee kanten horen, maar op het eerste gezicht kunnen we ons goed voorstellen dat Elroy hevig teleurgesteld is in de kerk. De gemeente een *herberg*? Mensen zijn op zoek naar rust, veiligheid en verkwikking, en de gemeente moet in al die behoeften voorzien. In de praktijk stuit men echter vaak op een muur van onbegrip. Er valt in onze kerken en gemeenten dan ook nog heel wat te verbeteren, willen we daadwerkelijk een herberg zijn zoals God het heeft bedoeld.

1 Visie nr. 45, 10-16 november 2012, p. 38.

De herbergier

De Samaritaan moest zijn reis vervolgen en had geen tijd om deze man verder te verzorgen. Daarmee is echter niet gezegd dat zijn zorg ophield. Hij vertrouwde hem toe aan de (na)zorg van de herbergier: *'En de volgende dag haalde hij twee denaren tevoorschijn, gaf ze aan de herbergier en zei: Verzorg hem, en wat u meer ten koste mocht leggen, zal ik u vergoeden wanneer ik terugkom'* (vs. 35).

Als de Samaritaan spreekt van de Heer Jezus, en de herberg van de plaatselijke gemeente, wie is dan de herbergier? De rooms-katholieken zien in hem de paus, en protestanten denken aan een dominee of voorganger. Is de paus, dominee of voorganger de eigenaar of beheerder van Gods gemeente? Velen zullen deze vraag ontkennend beantwoorden, maar in de praktijk spreken dominees en voorgangers over 'hun' kerk of 'hun' gemeente. Jaren geleden kwam een broeder in gesprek met een voorganger van een evangelische gemeente. Voortdurend had hij het over 'zijn' gemeente. Op een gegeven moment stelde de broeder hem de volgende vraag: 'Beste broeder, hebben we het nu over Gods gemeente, of over jouw gemeente?' Even was het stil, het kwartje was gevallen! De gemeente is Gods ² eigendom, en de Heer Jezus beheert of bestuurt haar door de Heilige Geest. Dat Hij daarbij gebruik maakt van *mensen*, is een ander verhaal ³ (vgl. Hand. 20:28; 1 Petr. 5:2). De herbergier spreekt dan ook van de Heilige Geest, Die gebruik maakt van

2 In Mattheüs 16:18 wordt de gemeente gezien als het eigendom van de Heer Jezus: Ik zal 'Mijn' gemeente bouwen. In Handelingen 20:28 is sprake van de gemeente van God de Vader, die Hij Zich heeft verworven door het bloed van Zijn eigen Zoon. En in Efeziërs 2:22 wordt de gemeente de woonplaats van God in de Geest genoemd. Gelovigen die nu op aarde leven, vormen samen de woonplaats van God door de Geest. De gemeente is dus het eigendom van de drie-enige God, en van niemand anders!

3 De leiding in de gemeente heeft de Heer Jezus Zelf, tenminste zo behoort het te zijn. Hij werkt in de gemeente door de Heilige Geest. De Geest gebruikt mensen om verschillende taken en diensten uit te oefenen. Daartoe worden zij uitgerust met geestelijke gaven en kracht (1 Kor. 12 en 14; Ef. 4:11-12; 1 Tim. 5:17; Tit. 1:5-9; 1 Thess. 5:12-13; Hebr. 13:7 en 17). Helaas is in de christenheid de vrije werking van de Heilige Geest in de samenkomsten vaak vervangen door liturgie en organisatie.

broeders ⁴ die zijn uitgerust met de nodige geestelijke gaven. In de context van de gelijkenis zijn dit broeders die over de juiste pastorale kwaliteiten beschikken.

Vele uitleggers zijn met mij van mening dat we in de herbergier een beeld mogen zien van de Heilige Geest. De twee denaren, die de Samaritaan aan de herbergier geeft, spreken van de herders en leraars in de gemeente (Ef. 4:11). Anderen denken aan het Woord van God en het gebed. Moeten we de allegorische uitleg zóver doortrekken? De Heer wil duidelijk maken dat Hij van een gemeente verwacht dat er pastorale zorg wordt besteed aan mensen die dit nodig hebben; daarbij zou ik het eigenlijk willen laten!

De ‘Samaritaan’ komt terug!

‘Verzorg hem, en wat u meer ten koste mocht leggen, zal ik u vergoeden wanneer ik terugkom’.

Wij leven in de tijd dat de Heer Jezus (de Samaritaan) afwezig is. Nadat Hij Zijn werk had volbracht, keerde Hij terug naar Zijn Vader (Joh. 14:1-3; 20:17). De Samaritaan gaf de herbergier twee denaren. Een denaar is het dagloon van een arbeider (Matt. 20:2). Twee denaren waren voldoende om de gewonde man twee dagen te verzorgen. De ‘Samaritaan’ verwachtte dus spoedig terug te keren. Zo heeft de Heer Jezus het ook beloofd: *‘Zie, Ik kom spoedig’* (vgl. Openb. 3:11; 22:7, 12, 20).

Maar er zijn in het laatst van de dagen spotters, die vragen: *‘Waar is de belofte van Zijn komst?’* (2 Petr. 3:4). Dit hoeft ons niet te bevreemden, want God had dit al lang voorzien! Daarom wordt ons ook op het hart gedrukt niet te twijfelen aan deze belofte: *‘Maar laat dit ene u niet onbekend zijn, geliefden, dat één dag bij de Heer is als duizend jaar en duizend jaar als één dag. De Heer vertraagt de belofte niet zoals sommigen het voor traagheid houden, maar Hij is lankmoedig over u, daar Hij niet wil dat iemand verloren gaat, maar dat allen tot bekering komen’* (2 Petr. 3:8-9). Tweeduizend jaar zijn bij God als twee dagen. Als wij acht geven op het profetische Woord (2 Petr. 1:19), wijst alles erop dat de Heer Jezus spoedig

4 Hiermee is niet gezegd dat zusters geen herderlijke taken kunnen uitoefenen; als het echter gaat om opzieners of oudsten, zijn dit in de Schrift altijd broeders, geen zusters! Dat zusters wel degelijk een pastorale taak in de gemeente hebben, zien we o.a. in Titus 2:3-5 en 1 Timotheüs 5:9-10. Hierbij wordt echter wel van hen gevraagd binnen de grenzen van het Woord van God te blijven (1 Tim. 2:11-15).

terugkomt. Gedurende de 'twee dagen' dat Hij afwezig is, vraagt Hij van ons om een gemeente te zijn zoals Hij het heeft bedoeld: een herberg waar mensen rust vinden en zich geborgen voelen.

Ongetwijfeld zal de gewonde man ernaar verlangd hebben zijn weldoener weer te ontmoeten en te bedanken. Als wijzelf de liefde en de genade van de 'barmhartige Samaritaan' hebben ervaren, valt het ons niet zwaar onze naaste lief te hebben. En daarbij mogen we in de eerste plaats denken aan de Naaste met een hoofdletter, Die ons eerst heeft liefgehad.

Maranatha!

*'Er ruist langs de wolken een lieflijke naam,
die hemel en aarde verenigt tezaam.
Geen naam is er zoeter en beter voor 't hart,
hij balsemt de wonden en heelt alle smart.
Kent u, kent u die naam nog niet?
Die naam draagt mijn Heiland,
mijn lust en mijn lied'.*

Geestelijke Liederen 219:1

